

Könyvismertetés.

Hörk József ev. theol. tanár: *Magyar Protestáns Egyházjog*. Pozsony 1902. Budapest. Stampfel Károly kiadása. Stampfel-féle Tudományos Zsebkönyvtár. 119—120

A Stampfel-féle Tudományos Zsebkönyvtár célja az, hogy a legkülönbözőbb tudományágak körébe vágó ismereteket compendiosus modorban nyujtsa az érdeklődőknek. Ennélfogva az ezen „Tudományos Zsebkönyvtár“ ban megjelent munkákban sohasem szabad úgy lapozgatnunk, hogy szem elől téveszszük a vállalat teljes címét.

Ezeket előre kellett bocsátanom, midőn Hörk József: Magyar Protestáns Egyházjogáról kívánok szólni, mert a mértéket, melylyel ezen munkát mérni kell, mérni lehet, a fenti körülmények adják meg.

Ismeretes dolog, hogy minő szegény a mi prot. theologiai irodalmunk. Ha ez általában áll: áll kétszeresen az egyházjogra nézve. A szaktanárok tudják hogy minő nehéz dolog hallgatóikat az előadásokon készített jegyzet mellett más alkalmas vezérfonalhoz juttatni. Tehát minden e téren megjelenő művet örömmel lehet üdvözlölnünk és örömmel üdvözlöm Hörk József munkáját is, mely az egyház jogi életére vonatkozó s részben belső, részben külső eredetű tudnivalókat tömören összeállította Hörk művének különösen hasznát fogják látni a theologus ifjak, kik ebben sok mindent feltalálnak, a mit csak hosszas utánjárással gyújthettek volna egybe. De hasznát vehetik mások is, lelkészek és világiak egyaránt, főleg akkor, ha a saját egyházunk joga mellett a testvéregyházak jogviszonyaival is megismerkedni kívánnak.

Hörk műve 7 főrésze van tagolva. I. Bevezetés (fogalom). II. Források (Eredet). III. Beosztás (Kép). IV. Hittan (Létalap). V. Egyházi élet (Létnyilvánulás). VI. Egyházalkotmány (Létalak). VII. Egyházi vagyon. Pénzügyek (Külső létfeltétel). Ez a hét rész azonban tulajdonképen kettőre vonható össze ú. m. Általános tanok és a magyarországi prot. egyházak tényleges szervezetének ismeretése. Főleg ez az utóbbi rész az, a melyért használatra felettébb alkalmasnak tartom.

A mű első főrésze, mely inkább általános tanokat foglal magában, épen ezen természeténél fogva könnyebben szolgáltat alkalmat a kritikára. Így p. o. a magam részéről szükségtelennek találok, hogy egyházjogtanban a hittan főbb kérdései, a melyek magával az egyház jogi intézményével csak a lehető legtávolabbról hozhatók kapcsolatba, ismertetve legyenek. E rész bátran kihagyható és a kihagyással a mű értéke növekedni fog. — Ellenben fontos fogatkozás az, hogy az egyház és állam viszonyáról nem szól

tüzetesebben a szerző, a mi pedig egy egyházjogi műben elengedhetetlen kellék. Nem holmi kívánalmak felsorolása kell ide (p. o. a 49—50. lapon), hanem a tényleges viszonyok ismertetése, a mire nem elegendő néhány törvény felsorolása a források közt. (14—23. l.)

Nem osztom az „egyházjog“-ról adott fogalmat, mely szerző szerint „azon jogi szabályok összesége, melyek az egyháznak belső életét, saját híveihez és intézményeihez és külső életét — kivülről létező intézményekhez és egyénekhez való viszonyát szabályozzák“. Sokkal egyszerűbb ennél, ha az egyházjog alatt azon jogszabályok összeségét értjük, melyek az egyházra, mint társadalmi intézményre vonatkoznak.

A külső és belső, valamint az egyetemes és részszerű egyházjogok között való különbségtétel felettébb elméleti és nem eléggé indokolt.

A külső jogforrások között szerző túlságos fontosságot tulajdonít II. József házassági nyiltparancsának, „mivel még ma is részben ez az egyházi házassági jog a szorosabb értelemben vett magyarhoni protestánsokra nézve“. Pedig a Josephinum ma már mindenkire s így ránk protestánsokra nézve is tisztán jogtörténeti jelentőségű és különben is mindig állami és sohasem egyházi házassági jog volt.

Egy lényeges kifogásom e mű ellen, a mit használnak figyelmebe ajánlok épen úgy, mint a szerzőnek, hogy sok helyen a protestánst egy értelműnek veszi az ág. hitv. evangélikussal. Ez áll főleg a 37—43. lapokon olvasható „Istentisztelet“ és „Szentségek“ című alszakaszokra.

Nem szándékom a mű apróbb fogyatkozásait, esetleg sajtóhibáit is ismertetni, azért csak azt jegyzem meg, hogy ilyenek is vannak benne, a melyekre jó figyelni. Így a 12. lapon „tolnai“ zsinatról (tordai helyett), Helv. confessio secunda-ról (posterior helyett) van szó. A komjáthii zsinatot 1623 helyett a régi keletű 1626-os datumra teszi stb.

Bárminők legyenek is azonban ezen rész ellen a kifogásaim — bár nem túlságosan terhelők azok — mégis a művet használhatónak és főleg theologus ifjakra nézve igen szükséges compendiumnak tartom s nem tehetem, hogy elismeréssel ne emlékezzem meg a kiadóról is, ki e munka közrebocsátával a lelkészjelölt ifjaknak bizonyára nagy szolgálatot tett.

Pokoly József.

Lencz Géza, lic. theol. ev. ref. lelkész Tiszaroffon, *Sabatier mint református és dogmatikus*. Magántanári próbaelőadás. Különlenyomat a „Prot. Szemlé“-ből. Budapest. 1903. 23 oldal. Ára 24 fillér.

Rövid időn belül már harmadik munkáját látjuk szerzőnknek. Mindenik bizonyos alkalom szülötte. Ez utolsó magántanári próbaelőadás volt. Mint ilyen nemcsak a tárgy megválasztása, hanem a

kidolgozása szempontjából is kihívja a bírálatot. Hogy szerzőnk előadása tárgyát a legújabb események köréből vette, az mindenképpen helyes tapintatra mutat. Nemcsak az tartozik a tudományos feldolgozás körébe, a mi a múlté, hanem az is, a mit a jelen a jövőnek előkészít. Sőt talán az ezzel való foglalkozás nemcsak érdekesebb, hanem sok tekintetben hasznosabb is, mint a multnak nem ritkán meghaladott vagy legalább döntő jelentőségét veszített jelenségeinek ismertetése. A megfigyelés képessége is jobban kitűnik a jelen vizsgálatánál, mint a multak elemzésénél. Magának a tudományos feldolgozásnak a módszerét pedig itt ép úgy be lehet mutatni, mint amott. De míg a tárgy választását szerencsésnek mondhatjuk, addig a feldolgozás módszerét ép tudományos szempontból nem tekinthetjük megfelelőnek. Szerzőnk eredeti elsődrendű forrást alig használ. Ha Sabatiernak mint vallásbölcésznek, jelesül pedig mint református dogmatikusnak a képét akarja valaki megrajzolni, akkor természetes, hogy magát az eredetit kell a maga történeti alakjában maga elé állítania, s nem a róla felvett többé-kevésbé sikerült fotografiákat kell egyeztetve reprodukálnia. Maga szerzőnk is felpanaszolja, hogy az eredeti forrásművekhez jutni nálunk nagyon nehéz. Ezt mind érezzük, a kik eredeti tanulmányokkal vesződünk. De vagy le kell ez akadályt küzdenünk, vagy nem számíthatunk arra, hogy munkánk eredménye teljesen kielégítő legyen. Sabatierről mint dogmatikusról még így is tisztább képünk van azonban a tanulmány alapján, mint ha arról akarunk számot adni magunknak, hogy mi jellemzi őt, mint reformátust. Pedig ez különösen érdekes azért, mert az evangélikus Ménégoz mellett ő volt a párisi theológián a kálvinizmus képviselője. Érdekes lett volna annak a kimutatása is hogy mennyiben volt befolyással az ő kálvinizmusa a symbolizmusnak, mint az ő tudományos tanrendszerének a megalkotására. Erre a kérdésre vártam feleletet, a mikor láttam, hogy szerzőnk Sabatiert mint reformátust akarja jellemezni. Sajnos, ezzel adós maradt. Pedig határozottan megvan rá a képessége, hogy felvett tárgyába elmélyedve az ilyen kérdésekre a feleletet megadja. Munkáját e tárgyi és a sokszor nehézkes előadásban álló formai hiányai daczára is helyes, értékes és a Sabatierről utóbbi időkben gyakrabban megjelent ismertetések mellett is szükséges és hézagpótló tanulmánynak tartom.

Raffay S.

Széki Ákos, Jézus és a Szent Lélek csodatételei. Debreczen. 1903. Szerző kiadása, tiszta jövedelmét a pápai ev. ref. templomnak szánta. 30 lap. Ára 70 fillér.

Erős hitet és komoly vallásos meggyőződést sugároz e kis füzetke minden sora. A mai nyegle korban szinte jól esik az olyan ingathatlan biblikus életfelfogást szemlélnünk, a mely, ha mindjárt túlzással is, de a bibliai életnézet feltétlen igazságát nemcsak az

erkölcsi, hanem még a physikai világrendre nézve is vitatja! Ha nem is osztozhatunk e tekintetben a szerző felfogásában azon egyszerű okból, mert a bibliában a valláserkölcsei és nem a tapasztalati megfigyelés körébe eső dolgokat tartjuk a kijelentés tárgyának, mégis az erre vonatkozólag mondott alapelvét helyeselnünk kell. Ez alapelv szerint: „a tudományos kijelentéseknél a legnagyobb lelki ismeretességre és óvatosságra van szükség, különösen pedig akkor, a midőn valamely ethikai alap meggyengülése lehet a következménye“. Tény az, hogy ma a kísérletek korában nagyon is hamar kockáztatnak u. n. döntő ítéleteket, a melyet azonban a holnap már halomra dönt. S vele dől igen sokszor nemzedékek és népek nyugalma is.

A kis füzet erős védelme annak, hogy Jézus a benne lévő isteni lélek hatásával valóban képes volt csodákat tenni. Székinék erre vonatkozó fejtegetése, bizonyítása ép a modern tudományos eredményeken épül fel. A hipnotismust elveti ugyan, de a telepathiát annál melegebben felkarolja. Pedig ezzel maga is a természetes magyarázás szükségét és jogát propagálja. Már pedig ha van csoda, akkor ez lép azért csoda, mert természetes úton, a tudás mai kincseivel és eszközeivel meg nem magyarázhatjuk. Ha bármi módon megérthetővé tudjuk tenni, megszűnt csoda lenni, ha a nevét talán megtartjuk is. Azt mondja Széki, hogy az Isten a maga mindenhatóságánál fogva az általa létesített törvények alapján, de azok nélkül is cselekszik. Szerintem itt a csoda kérdésének a csomópontja. Mert hisz a csoda nem természettudományi, hanem vallási elem. Két tényező jön nála tekintetbe: egyik az Isten mindenhatóságának a hite, a másik az Isten által létesített természeti törvények ismeretének relativ volta. Ha a természet minden törvényét ismernők, akkor könnyebb volna a csodák dolgában eligazodni, de így a tenger sok kétes kérdés között ez is még sokáig megoldatlanul s a hit tárgya marad. Hogy szerzőnk a szellemnek a testtől, az anyagtól független létét és életét vitatja, abban a ker. életfelfogást követi, de a mint a bűnt meghatározza, már eltér attól némileg, mert a test követése csak egyik mozzanata a bűnnek, a mely az Istentől elszakadottsága állapota.

Raffay S.

SZERKESZTŐI MEGJEGYZÉS.

A „Debreczeni Protestáns Lap“ referense végre megszólalt. Két számra terjedő válaszában, a melynek „Céltévesztett kihívás“ (sic!) czimet adott, két kijelentést tesz. Az egyiknek a veleje az, hogy azt a megjegyzését, a mely szerint a szakemberek a mi cikkeinket már eredetiben olvassák, a Lapszemlére és a Könyvismertetésre vonatkoztatta. A másikban vitatja hogy az általunk feldolgozott tárgyakhoz ezelőtt már mások is szóltak. Az első kijelentést megnyugvással vesszük tudomásul, a másodikat meg természetesnek találjuk.

A szerkesztők.